

Warszawa, dnia 30 sierpnia 2024r.

Do:
Stowarzyszenie Brokerów Ubezpieczeniowych w Polsce
ul. Twarda 18
00-105 Warszawa

OPINIA PRAWNA

przygotowana przez:	adw. Przemysław Wierzbickiego
dla:	Stowarzyszenie Brokerów Ubezpieczeniowych w Polsce
dnia:	30 sierpnia 2024r.
temat:	Celowość wydania przez Komisję Nadzoru Finansowego rekomendacji dla zakładów ubezpieczeń w zakresie podjęcia działań systemowych i organizacyjnych pozwalających na respektowanie art. 14 ust. 1 UODO, gdyż działalność zakładów ubezpieczeń, polegająca na windykowaniu składki/odsetek od Ubezpieczającego, odstępowanie od umowy ubezpieczenia w momencie, gdy składka wpłacona została do pośrednika ubezpieczeniowego, o czym zakład ubezpieczeń został poinformowany, stanowi naruszenie art. 45 ustawy z dnia 11 września 2015 r. o działalności ubezpieczeniowej i reasekuracyjnej oraz art. 7 ust. 1 ustawy o dystrybucji ubezpieczeń.

I. KONKLUZJE.

1. Celem wprowadzenia regulacji zawartej w art. 14 ust. 1 UODU, jest przede wszystkim ochrona klienta poprzez przyjęcie domniemania prawnego, że przekazanie sumy pieniężnej (zwłaszcza składki) za pośrednictwem (do rąk) dystrybutora ubezpieczeń, jest tożsame z przekazaniem jej do zakładu ubezpieczeń.
2. Obecnie, na rynku ubezpieczeniowym zauważono niepokojące zjawiska w zakresie naruszania art. 14 ust. 1 UODU przez zakłady ubezpieczeń, polegające m.in. na rozwiązywaniu umów ubezpieczenia, w związku z ich nieopłaceniem oraz windykacji odsetek od klientów za środki pieniężne przekazane tytułem składki, które wpływają na rachunek zakładu ubezpieczeń, po terminie - w sytuacji, w której klient uiszczył je na rzecz pośrednika ubezpieczeniowego w terminie a zakład ubezpieczeń został o tym poinformowany.
3. Zakłady ubezpieczeń jako mieszczące się w zakresie podmiotowym normy art. 7 ust. 1 UODO, zobowiązane są do postępowania w sposób uczciwy, rzetelny i profesjonalny, zgodnie z najlepszym interesem klienta.
4. Ustawodawca wprowadził rozwiązania nakładające na wszystkie zakłady ubezpieczeń i zakłady reasekuracji wymóg wprowadzenia skutecznego systemu zarządzania, który zapewnia prawidłowe i ostrożne zarządzanie prowadzoną działalnością. A tym samym po stronie zakładu ubezpieczeń leży wymóg ustanowienia procedur odnoszących się do dokonywania i księgowania wpłat od dystrybutorów ubezpieczeniowych oraz zaznajamiania pracowników zakładów z tymi procedurami, tak aby nie naruszali oni art. 14 ust. 1 UODU, art. 7 ust. 1 UODO oraz art. 45 ustawy z dnia 11 września 2015 r. o działalności ubezpieczeniowej i reasekuracyjnej.
5. Mówić można o istnieniu swoistej luki, wynikającej z niezdolności niektórych zakładów ubezpieczeń we wdrożeniu takiej metodyki postępowania, która – w kontekście przedmiotu ochrony art. 14 ust. 1 UODU – zapewnić powinna realizację celu założonego tak przez ustawodawcę (jak też prawodawcę unijnego). Celowym przeto wydaje się postulować interwencję organu nadzorczego – przez sformułowanie wytycznych, które pozwolą zakładom ubezpieczeń odpowiednio dostosować (i zunifikować) swe praktyki w przedmiotowym zakresie.

II. PODSTAWA PRAWNA.

- 1) ustawa z dnia 15 grudnia 2017 r. o dystrybucji ubezpieczeń (tj. Dz.U. 2024 poz. 1214 z późn. zm.),
- 2) ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. Kodeks pracy (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 1465 z późn. zm.),

- 3) ustawa z dnia 11 września 2015 r. o działalności ubezpieczeniowej i reasekuracyjnej (tj. Dz.U.2024.838 t.j. z dnia 2024.06.06),
- 4) dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/138/WE z dnia 25 listopada 2009 r. w sprawie podejmowania i prowadzenia działalności ubezpieczeniowej i reasekuracyjnej (Wyłatalność II),
- 5) dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/97 z dnia 20 stycznia 2016 r. w sprawie dystrybucji ubezpieczeń

III. WYKAZ SKRÓTÓW.

- 1) UODU - ustawa z dnia 15 grudnia 2017 r. o dystrybucji ubezpieczeń,
- 2) Dyrektywa IDD - Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/97 z dnia 20 stycznia 2016 r. w sprawie dystrybucji ubezpieczeń,
- 3) Dyrektywa Wyłatalność II - Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/138/WE z dnia 25 listopada 2009 r. w sprawie podejmowania i prowadzenia działalności ubezpieczeniowej i reasekuracyjnej,

IV. ANALIZA PRAWNA.

A. Domniemanie prawne z art. 14 ust. 1 UODU a zapewnienie ochrony interesów klienta.

- 4.1 Zgodnie z art. 14 ust. 1 UODU sumy pieniężne przekazane z tytułu umowy ubezpieczenia lub umowy gwarancji ubezpieczeniowej przez ubezpieczającego lub ubezpieczonego z umowy ubezpieczenia albo zleceniodawcę z umowy gwarancji ubezpieczeniowej pośrednikowi ubezpieczeniowemu uznaje się za wpłacone zakładowi ubezpieczeń.
- 4.2 Przepis art. 14 UODU stanowi implementację art. 10 ust. 6 dyrektywy 2016/97 (dyrektywy IDD), zgodnie z którym, państwa członkowskie podejmują wszelkie niezbędne środki w celu ochrony klientów przed niezdolnością pośrednika ubezpieczeniowego, reasekuracyjnego lub pośrednika oferującego ubezpieczenia uzupełniające do przekazania sum pieniężnych, uzyskanych od klienta, do zakładu ubezpieczeń.
- 4.3 Celem wprowadzenia ww. regulacji krajowej jest więc przede wszystkim ochrona klienta poprzez przyjęcie domniemania prawnego, że przekazanie sumy pieniężnej za pośrednictwem dystrybutora ubezpieczeń jest tożsame z przekazaniem ich do zakładu ubezpieczeń. Przy czym, pojęcie sum pieniężnych należy pożytywać jako wszystkie kwoty przekazane przez klienta do pośrednika ubezpieczeniowego, a następnie do zakładu ubezpieczeń.

- 4.4 Dyrektywa IDD wymienia formy jakie przyjmują środki niezbędne do ochrony interesu klienta przed niezdolnością pośredników ubezpieczeniowych:
- a. formę przepisów przewidzianych prawem lub umową, według których sumy pieniędzy wpłacone przez klienta pośrednikowi traktuje się jako wpłacone zakładowi, natomiast sumy pieniędzy wypłaconych przez zakład pośrednikowi nie traktuje się jako wypłaconych klientowi do czasu, kiedy klient faktycznie je otrzyma;
 - b. formę wymogu posiadania przez pośrednika trwałej zdolności finansowej w wysokości 4 % sumy rocznych pobranych składek, przy czym kwota ta nie może być mniejsza od 19 510 EUR;
 - c. formę wymogu przekazywania sum pieniężnych klienta za pomocą ściśle wyznaczonych do tego celu rachunków klienta i niewykorzystywania tych rachunków do celu dokonywania zwrotów na rzecz innych wierzycieli w przypadku upadłości;
 - d. formę wymogu ustanowienia funduszu gwarancyjnego.
- Warto wskazać, że polski ustawodawca wprowadził jedną z form przewidzianych Dyrektywą.
- 4.5 Domniemanie prawne zawarte w art. 14 ust. 1 UODU przenosi na zakład ubezpieczeń odpowiedzialność i obciąża zakład ubezpieczeń skutkami nieuczciwości, zaniedbania lub niewypłacalności pośrednika ubezpieczeniowego.
- 4.6 Przy czym obecnie w praktyce rynkowej zauważono niepokojące zjawiska w zakresie naruszania art. 14 ust. 1 UODU przez zakłady ubezpieczeń, polegające m.in. na:
- e. rozwiązywaniu umów ubezpieczenia, w związku z ich nieopłaceniem;
 - f. windykacji odsetek od klientów za środki pieniężne przekazane tytułem składki, które wpłynęły na rachunek zakładu ubezpieczeń po terminie.
- 4.7 Powyższe działania wykonywane są przez pracowników zakładów ubezpieczeń, pomimo iż składki ubezpieczeniowe zostały opłacone przez klientów do pośrednika ubezpieczeniowego. Procedury zatem, zgodnie z którymi działają (niektóre) zakłady ubezpieczeń, naruszają podstawowy cel wprowadzenia regulacji z art. 14 ust. 1 UODU i cele Dyrektywy IDD, przerzucając na klienta odpowiedzialność za niezdolność pośrednika do niezwłocznego przekazania składki do zakładu ubezpieczeń.
- 4.8 Podkreślenia wymaga, że nierzadko brak przekazania przez pośrednika ubezpieczeniowego składki nie wynika z nieuczciwości czy zaniedbania po stronie brokera ubezpieczeniowego ale z obiektywnych przeszkód, za które winy nie można przypisać temu pośrednikowi. Dodatkowo, klient również nie ma wpływu na to, w jakim czasie składka zostanie przekazana do zakładu ubezpieczeń. Wskazane przerzucenie na klienta (ubezpieczającego) odpowiedzialności za taki stan rzeczy, stanowi rażące i oczywiste naruszenie art. 14 ust. 1 UODU.

B. Działania/Zaniechania zakładu ubezpieczeń naruszające interesy Klienta i sprzeczne z art. 7 ust. 1 UODU.

- 4.9 Na wstępnie należy wskazać na treść regulacji art. 7 ust. 1 UODU, zgodnie z którą dystrybutor ubezpieczeń, wykonując dystrybucję ubezpieczeń, postępuje uczciwie, rzetelnie i profesjonalnie, zgodnie z najlepiej pojętym interesem klientów.
- 4.10 Zakres podmiotowy ww. obowiązków obejmuje wszystkich dystrybutorów tj. odnosi się zarówno do zakładów ubezpieczeń, jak i do pośredników ubezpieczeniowych (w tym brokerów oraz agentów ubezpieczeniowych). Należy mieć na uwadze, że interpretacje w zakresie obowiązków zawartych w art. 7 ust. 1 UODO, będą się różnić w zależności od kategorii dystrybutora.
- 4.11 Na zakładzie ubezpieczeń, jako ostatnim z kategorii dystrybutora w rozumieniu art. 7 ust. 1 UODO, również ciąży obowiązek kierowania się najlepiej pojętym interesem klienta. W odniesieniu do zakładów ubezpieczeniowych pojęcie obowiązku będzie definiowane w tym samym kierunku, co w przypadku w agentów ubezpieczeniowych tj. z uwzględnieniem interesu zarówno klienta, jak i samego zakładu. W odniesieniu do zakładu ubezpieczeń, istotnym jest, że obowiązek wyrażony w treści art. 7 ust. 1 UODO, ciąży również na pracownikach zakładu ubezpieczeń. W doktrynie podkreśla się, że ciężący na pracowniku, zgodnie z art. 100 § 2 pkt 4 Kodeksu pracy, obowiązek dbania o dobro zakładu pracy, nie będzie stał w sprzeczności z dyrektywą dbania o najlepszy interes klienta, o ile przez dbanie o dobro zakładu pracy, nie będzie dochodziło do przypadków nadużyć względem klienta.
- 4.12 Wobec powyższego należy stwierdzić, że zakłady ubezpieczeń jako mieszczące się w zakresie podmiotowym normy art. 7 ust. 1 UODO, zobowiązane są do postępowania w sposób uczciwy, rzetelny i profesjonalny, zgodnie z najlepszym interesem klienta.
- 4.13 Podkreślenia wymaga, iż działania pracowników zakładów ubezpieczeń polegające na windykowaniu składki/odsetek lub odstępowaniu do umowy ubezpieczenia, w momencie gdy składka została w rzeczywistości wpłacona do pośrednika ubezpieczeniowego stanowi przejaw działań godzących w interes klienta i jako takie powinno być uznane za naruszające art. 7 ust. 1 UODU, a także świadczy o nierespektowaniu regulacji zawartej w art. 14 ust. 1 UODU.

C. Art. 45 ustawy z dnia 11 września 2015 r. o działalności ubezpieczeniowej i reasekuracyjnej a obowiązek wprowadzenia procedur nienaruszających art. 7 ust. 1 UODU i art. 14 ust. 1 UODU

- 4.14 Zgodnie z art. 45 ustawy z dnia 11 września 2015 r. o działalności ubezpieczeniowej i reasekuracyjnej:
1. W zakładzie ubezpieczeń i zakładzie reasekuracji funkcjonuje system zarządzania.
 2. Zakład ubezpieczeń i zakład reasekuracji zapewniają proporcjonalność systemu zarządzania do charakteru, skali i złożoności ich działalności.
 3. System zarządzania obejmuje co najmniej:
 - a. strukturę organizacyjną, w której zakresy odpowiedzialności są jasno i odpowiednio podzielone;
 - b. skuteczny system przekazywania informacji;
 - c. zgodność z innymi wymaganiami określonymi w niniejszym rozdziale.
 4. Zakład ubezpieczeń i zakład reasekuracji dokonują regularnego przeglądu funkcjonowania systemu zarządzania.
- 4.15 Powyższym przepisem, ustawodawca wprowadził rozwiązania nakładające na wszystkie zakłady ubezpieczeń i zakłady reasekuracji wymóg wprowadzenia skutecznego systemu zarządzania, który zapewnia prawidłowe i ostrożne zarządzanie prowadzoną działalnością.
- 4.16 Zgodnie z motywem 29 preambuły dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/138/WE w sprawie podejmowania i prowadzenia działalności ubezpieczeniowej i reasekuracyjnej (Wypłacalność II) z dnia 10 października 2015 r.: Skuteczny system zarządzania ma więc zasadnicze znaczenie dla odpowiedniego zarządzania zakładami ubezpieczeń oraz dla skuteczności systemu regulacji.
- 4.17 Na gruncie rozważanego problemu, warto również wskazać, iż w art. 3 pkt 46 ustawy z dnia 11 września 2015 r. o działalności ubezpieczeniowej i reasekuracyjnej, ustawodawca zdefiniował system zarządzania oraz funkcje należące do systemu zarządzania. A tym samym, system zarządzania oznacza system obejmujący funkcję zarządzania ryzykiem, funkcję zgodności z przepisami, funkcję audytu wewnętrznego i funkcję aktuarialną, który to system zapewnia prawidłowe i ostrożne zarządzanie zakładem ubezpieczeń lub zakładem reasekuracji. Natomiast jako funkcje należące do systemu zarządzania, należy rozumieć zdolność zakładu ubezpieczeń lub zakładu reasekuracji do wykonywania poszczególnych zadań w ramach systemu zarządzania.
- 4.18 Z powyższego jednoznacznie wynika, iż podjęcie działań systemowych i organizacyjnych mających na celu utworzenie procedur, odnoszących się do respektowania przez zakłady ubezpieczeń normy wskazanej w art. 14 ust. 1 UODU, jest obowiązkiem towarzystw ubezpieczeniowych. Dodatkowo, system zarządzania utworzony przez zakład ubezpieczeń powinien być dopasowany do wielkości, charakteru i złożoności zakładu ubezpieczeń.

- 4.19 W art. 41 ust 1 Dyrektywy Wypłacalność II wskazano, że system zarządzania obejmuje co najmniej odpowiednią, przejrzystą strukturę organizacyjną, w której zakresy odpowiedzialności są jasno przypisane i odpowiednio podzielone, oraz skuteczny system zapewniający przekazywanie informacji.
- 4.20 W odniesieniu do powyżej wskazanych regulacji, podkreślenia wymaga, iż zaobserwowano negatywne zjawiska występujące na rynku, polegające przede wszystkim na tym, że pracownicy zakładów ubezpieczeń nie posiadają wiedzy jak procedować w sytuacjach, w których mimo opłacenia składki przez klienta na rachunek dystrybutora, środki nie zostaną niezwłocznie przekazane na rachunek zakładu ubezpieczeń. W konsekwencji tego, wbrew omówionej ochronnej funkcji 14 ust. 1 UODU, rozwiązują z klientami umowy ubezpieczenia jako nieopłacone lub windykują odsetki od niezapłaconych składek.
- 4.21 Na zakładzie ubezpieczeń zatem, spoczywa wymóg ustanowienia procedur odnoszących się do dokonywania i księgowania wpłat od dystrybutorów ubezpieczeniowych oraz zaznajamiania pracowników zakładów z tymi procedurami. Obecnie, jak pokazuje praktyka rynkowa, nietrudno znaleźć przykłady świadczące o istnieniu w tym zakresie swoistej luki, wynikającej z niezdolności samych zakładów ubezpieczeń we wdrożeniu metodyki postępowania, która zapewnić powinna realizację celu założonego tak przez unijnego prawodawcę jak i ustawodawcę polskiego. Celowym przeto wydaje się postulować interwencję organu nadzorczego – przez sformułowanie wytycznych, które pozwolą zakładom ubezpieczeń odpowiednio dostosować (i zunifikować) swe praktyki w omówionym zakresie.
- 4.22 Zaleca się również zwrócenie uwagi na fakt, iż klient zawierając umowę ubezpieczenia działa w zaufaniu do dystrybutora ubezpieczeń oraz zakładu ubezpieczeń, powierzając im ochronę swojego interesu majątkowego. Klient ma prawo oczekiwać, iż jego interesy są chronione w odpowiedni sposób a regulowanie przez niego zobowiązań w odpowiednim terminie, nie spowoduje dla niego negatywnych konsekwencji.

D. Podsumowanie

- 4.23 W praktyce rynkowej zauważalne jest zjawisko naruszania przez zakłady ubezpieczeń art. 14 ust. 1 UODU, polegające na dochodzeniu roszczeń od klienta lub odstępowaniu od umowy ubezpieczenia, pomimo iż składka została wpłacona do dystrybutora ubezpieczeń.
- 4.24 Bezczynność zakładów ubezpieczeń w związku z naruszeniami art. 14 ust., 1 UODU, art. 7 ust. 1 UODU oraz art. 45 ustawy z dnia 11 września 2015 r. o działalności ubezpieczeniowej i reasekuracyjnej, jest realnym zagrożeniem dla rzetelnego i uczciwego obrotu na rynku produktów ubezpieczeniowych oraz rażąco narusza interes klienta.

Niezbędne staje się podjęcie działań przez zakłady ubezpieczeń, mające na celu skuteczną ochronę ubezpieczonego.

- 4.25 W związku z powyższym, zasadne jest wydanie rekomendacji przez KNF, aby zakłady ubezpieczeń podjęły działania systemowe i organizacyjne pozwalające na respektowanie art. 14 ust. 1 UODU, gdyż działania polegające na windykowaniu składki/odsetek od ubezpieczającego, odstępowanie od umowy ubezpieczenia w momencie gdy składka wpłacona została do pośrednika ubezpieczeniowego, stanowi naruszenie art. 45 ustawy z dnia 11 września 2015 r. o działalności ubezpieczeniowej i reasekuracyjnej w związku z art. 14.1 i tym samym narusza art. 7.1 ustawy o dystrybucji ubezpieczeń.
- 4.26 Wdrożenie przez zakłady ubezpieczeń lepszych procedur pozwoli zapobiegać dalszym naruszeniom, co pozytywnie wpłynie na jakość oferowanych przez pośredników ubezpieczeniowych usług oraz zapewni ochronę interesów klienta.

Przemysław Wierzbicki
adwokat